

# Potencijal konzervatorsko-restauratorske dokumentacije kao izvora informacija za knjižnični katalog

## Đuro Singer

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

djsinger@nsk.hr

## Sanda Milošević

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

smilosevic@nsk.hr

## Tamara Štefanac

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

tstefanac@nsk.hr

Libellarium 15 (2) 2024: 111–130

Stručni rad / Professional paper

UDK: 005.922:025.3

Primljeno / Received: 13. rujna 2024.

Prihvaćeno / Accepted: 10. studenog 2024.

doi: 10.15291/libellarium.4545



## Sažetak

**Cilj.** Cilj je rada pokazati kako konzervatorsko-restauratorska dokumentacija može pridonijeti obujmu i vrijednosti informacija koje donosi knjižnični katalog. Konzervatorsko-restauratorska dokumentacija može biti vrijedan izvor informacija pružajući podatke o stanju, povijesti i očuvanju građe. Dostupnost tih informacija promiče transparentnost i posvećenost brizi o kulturnoj baštini.

**Pristup/metodologija/dizajn.** Istraživanje uključuje analizu pravnog okvira, etičkog kodeksa i smjernica kako bi se pokazala odgovornost stručnjaka koji se bave zaštitom kulturne baštine te izdvojene slučajeve knjižničnih i konzervatorskih zapisa izrađenih u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Osim toga, prikazujemo razvoj konzervatorsko-restauratorske dokumentacije kroz primjere iz povijesti, razvoj pisanih obrazaca i tehnologije uz poseban prikaz kontinuiranog razvoja i strukture baze podataka, odnosno dokumentacijske djelatnosti Odjela Zaštita i pohrana u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

**Rezultati.** Rad problematizira čest nesrazmjer raznovrsnosti podataka koji se nude korisnicima kroz kataloge i svih podataka koji bi im mogli biti dostupni kada bi se manje baze podataka koje se koriste u svakodnevnom poslovanju knjižnica koristile kao izvor za dopunu kataloga. Takva otvorenost dijeljenjem informacija stvara dodatno povjerenje korisnika, ali i dokazuje da je očuvanje kulturne baštine jedan od osnovnih ciljeva knjižnica.

**Originalnost/vrijednost.** Rad predstavlja znanja stečena višegodišnjim radom na konzervatorsko-restauratorskoj dokumentaciji i potencijal dostupnih podataka za knjižnične kataloge i slične sustave. Iako ponekad konzervatorsko-restauratorska dokumentacija može sadržavati osjetljive informacije pa posebnu pozornost treba posvetiti tome što može i treba biti javno dostupna informacija, u praktičnom smislu, ne postoje velike zapreke koje bi spriječile da se informacija o postojanju dokumentacije koristi u knjižničnom katalogu koji je korisnicima i istraživačima osnovni izvor informacija o knjižničnoj građi. S obzirom na vrijednost građe koja se čuva u zbirka posebne vrste Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i posebnu pozornost koja se posvećuje njezinu čuvanju, originalnost je i vrijednost nastale konzervatorsko-restauratorske dokumentacije neupitna. Rad donosi analizu i usporredbe zapisa o istoj jedinici baštinske građe koje su izradili knjižničari s onima koje su izradili konzervatori te predlaže mogućnosti objedinjavanja informacija. Dodatno, u radu se iznosi povijesni pregled razvoja konzervatorsko-restauratorske dokumentacije u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu što daje uvid budućim istraživačima povijesti konzervacije i restauracije na primjeru nacionalne knjižnice.

**KLJUČNE RIJEČI:** konzervatorsko-restauratorska dokumentacija, katalogizacija, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, metapodaci

## 1. Uvod

Svaki oblik zaštite kulturnog dobra mora biti dokumentiran kao dokaz i podsjetnik na stanje očuvanosti kulturnog dobra, specifičnosti restauratorskih intervencija i rezultate tih intervencija. Konzervatorsko-restauratorska dokumentacija, dakle, u najširem smislu obuhvaća sve formalne i neformalne dokumente koji su u direktnoj vezi s konkretnim kulturnim dobrom, bilo da su prikupljeni u papirnatom ili elektroničkom obliku. Dokumentiranje je ključno jer osigurava transparentnost procesa, dosljednost i učinkovitost za faze procesa (o)čuvanja kulturnog dobra. Stvaranje konzervatorsko-restauratorske dokumentacije rezultat je multidisciplinarnog pristupa pri čemu svaki stručnjak daje svoj specifični doprinos u okviru svojih kompetencija. U konačnici, dokumentacija je važna i kao izvor neophodnih informacija za buduća istraživanja, daljnje restauracije ili kao obrazovni resurs.

## 2. Pravni okvir, etički kodeks i smjernice

Venecijanska povelja o konzerviranju i restauriranju iz 1964. godine obvezuje potpisnike da se prilikom zaštite kulturnih dobara vodi jasna dokumentacija te da ju se pohranjuje i omogućiti njezina dostupnost (*The Venice Charter 1964*).

Objašnjavajući potrebu vođenja dokumentacije za kulturna dobra Ivo Maroević (1986, 267) navodi važnost svake metodologije, odnosno svake struke koja dolazi u doticaj s kulturnim dobrom s naglaskom na dužnost dokumentiranja saznanja.

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara u Republici Hrvatskoj (*Zakon o zaštiti i očuvanju*

kulturnih dobara 2023), između ostalog, navodi da je dokumentacija o kulturnim dobrima dio pokretnih kulturnih dobara. Isto tako propisana je obaveza pribavljanja prethodnog odobrenja za radove od nadležnog tijela, kao i kreiranja izvješća o stanju, konzerviranju i restauriranju kulturnih dobara.

Visoka razina odgovornosti kod stručnjaka koji se bave zaštitom kulturnih dobara temelji se na čvrstim etičkim načelima i smjernicama koje možemo pronaći u dokumentima različitih organizacija vezanih za struku. Za primjere su uzeti etički kodeksi i smjernice Američkog instituta za konzervaciju iz 1994. godine (*Code of Ethics and Guidelines for Practice*), zatim Kanadskog udruženja profesionalnih konzervatora iz 2009. godine (*Code of Ethics and Guidance for Practice*), Instituta za konzervaciju iz 2020. godine (*Professional Standards and Judgement & Ethics*) i Europske organizacije konzervatora-restauratora iz 2004. godine (*Professional Guidelines*). Ti dokumenti imaju zajedničke aspekte etičnosti i smjernica za stručnjake koji rade na zaštiti kulturnih dobara, a to su:

- poštovanje karaktera kulturnog dobra i njegova značaja za okolinu
- postizanje najviših standarda prilikom odabira vrste radova, bilo da se radi o istraživanjima, prevenciji ili konzervatorsko-restauratorskim radovima
- težnja za edukacijom, razvojem i doprinosom unutar struke, ali i svijest o vlastitim ograničenjima kada su u pitanju vještina i znanje
- visoka odgovornost i transparentnost prilikom odabira metoda i materijala za radove, otvorenost za suradnju sa stručnjacima drugih profesija
- obaveza izrade temeljite i potpune dokumentacije za sve faze radova
- čuvanje dokumentacije i omogućavanje odgovarajućeg pristupa dokumentaciji drugima jer je ona neprocjenjiv dio povijesti kulturnog dobra.

Osobiti naglasak stavlja se na dugoročnu vrijednost zapisanoga, a samim time i na razloge za dugotrajno čuvanje dokumentacije. To su dokumenti koji opisuju metodologiju rada, upotrijebljene materijale, zapažanja i iskustvo rada konzervatora kojeg će nadživjeti zapisano, a poslužiti će kao istraživačka vrijednost, rezultat napretka konzervatorsko-restauratorske struke, kao i svih onih struka koje će iz nekog razloga pregledavati dokumentirano.

### 3. Kratki osvrt na razvoj konzervatorsko-restauratorske dokumentacije

Svijest o važnosti dokumentiranja konzervatorsko-restauratorskih radova u Hrvatskoj dulja je od stoljeća. Poznate su nam bilježnice restauratora Ferde Gogle<sup>1</sup> u koje je numerirao, opisivao obavljene radove i datirao još davne 1916. godine kao djelatnik Arheološkog muzeja u Zagrebu. Njegov nasljednik Zvonimir Wyroubal također nastavlja s praksom dokumentiranja radova koje provodi nad kulturnim dobrima (Vokić 2004/2005). Od te opisne i vizualne dokumentacije razvili su se nešto sustavniji obrasci koji su imali već tiskane kategorije prema temama koje su se kroz desetljeća iskristalizirale kao osnova koju treba zapisati (objekt,

<sup>1</sup> Bilježnice u kojima je Ferdo Gogle dokumentirao radove danas se čuvaju u Hrvatskom restauratorskom zavodu u Zagrebu.

naziv, dimenzije, materijal, datacija, vlasnik i slično), a uvijek ih je pratio i onaj narativni dio koji je davao veću slobodu autoru da opiše ono što vidi. Razvojem tehnologije, stručnjaci u institucijama kreirali su elektroničke dokumente različitih formata kako bi olakšali praćenje radova, dostupnost i razmjenu informacija, kao i vlastito poslovanje. Razvijali su svoje elektroničke baze podataka ili nadopunjavali one koje im služe za primarnu djelatnost (primjerice, u muzejima). Zbog nedostatka gotovog rješenja, radilo se o kombinaciji papirnatih, digitaliziranih i izvorno digitalne dokumentacije. Raznorodnost oblika dokumentacije, u većini slučajeva, znači navođenje općih podataka o kulturnom dobru na svim oblicima dokumentacije kako bi se sa sigurnošću, tada i godinama nakon, moglo utvrditi da navedena dokumentacija pripada konkretnom kulturnom dobru. Kreiranje elektroničke baze podataka za konzervatorsko-restauratorsku djelatnost koja bi obuhvatila sve razine rada do sada se pokazalo kao veliki izazov jer potrebe institucija nisu jednake. Činjenica je da ne rade s istim vrstama kulturnog dobra pa u praksi znači da bi se za potrebe jedne institucije razvijale kategorije koje druge institucije možda uopće neće koristiti i obrnuto.

Laura McCann definira pojam konzervatorske dokumentacije općenito kao „trajne zapise izrađene kako bi opisali konzervatorske aktivnosti prilikom ispitivanja, kvantitativnog i kvalitativnog testiranja i radova“ (McCann 2013). Upravo ti trajni zapisi o kulturnom dobru i važni za njega, iz različitih aspekata, uključuju:

- bilješke o stanju *in situ* koje se odnose na stanje i smještaj kulturnog dobra
- bilješke tijekom hitnih intervencija na terenu
- laboratorijska istraživanja (analiza mikropresjeka, veziva, materijala i slično)
- bilješke o stanju i oštećenjima kulturnog dobra prije radova
- grafičku dokumentaciju
- fotodokumentaciju kao i druga potrebna specijalna snimanja svih faza radova
- bilješke tijekom konzervatorsko-restauratorskih radova
- bilješke o korištenim materijalima i tehnologijama tijekom radova
- arhivska istraživanja, povijesno-umjetničke crtice i bilješke iz literature o kulturnom dobru
- potvrde o preuzimanju i vraćanju kulturnog dobra
- smjernice za čuvanje kulturnog dobra i slično.

Ryan Lieu i Alberto Campagnolo (2022, 2) ističu da se radi o vizualnim i tekstualnim podacima koji „bilježe povijesne dokaze“. Lieu i Campagnolo koriste dva značajna termina. Prvo, koriste termin „konzervatorski zapisi“ (2022, 2) koje stavljaju u jednakovrijedni kontekst s knjižničnim i muzejskim zapisima. Drugo, koriste termin „legacy data“ (2022, 2) za konzervatorsko-restauratorske podatke sugerirajući da se često radi o nestrukturiranim, povijesnim podacima koji nisu dijelom aktivnog informacijskog sustava baštinske ustanove, ali koji imaju svoju vrijednost. Smatraju da su konzervatorski podaci kvalitetni dodaci muzejskom i knjižničnom katalogu, ali da se često ne uklapaju u već postojeće metapodatkovne kataložne sheme (2022, 3).

## 4. Bilježenje podataka o konzervatorsko-restauratorskim radovima u Odjelu Zaštita i pohrana Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

Tijek dokumentiranja poslovnih aktivnosti Odjela Zaštita i pohrana ocrtan je u *Prijedlogu procedure o provedbi mjera u području fizičke sigurnosti knjižnične građe u prostorijama Odsjeka za restauraciju i mikrografiju i Odsjeka za uvez i opremanje knjižnične građe* iz 2012. godine kojem je bilo namijenjeno da se usvoji kao interna procedura. Način izrade konzervatorsko-restauratorske dokumentacije na sadržanoj razini određen je internom *Uputom za ispunjavanje konzervatorsko-restauratorske dokumentacije* dostupnom na poslužitelju NSK-a.

Do 2007. godine poslovna dokumentacija te dokumentiranje konzervatorsko-restauratorskih radova u Odjelu Zaštita i pohrana stvarana je na dva načina. Izvorno elektronički dokumenti ispisivani su i čuvani u registratoru ili su na obrascima rukom ispisivani podaci. Potom je izrađena MS Access baza podataka sa suženim sadržajnim i funkcionalnim opsegom,<sup>2</sup> od 2009. nadograđivana. Ta je baza bila podijeljena u dva dijela koja su međusobno dijelila osnovni upisni obrazac (kasnije pretvoren u listu upisanih). U tom obrascu nalazili su se osnovni podaci o jedinici građe. Dva dijela baze kasnije su se zbog grafičkih elemenata kolokvijalno nazvali „crvenom“ i „plavom“ bazom. „Crvena“ je osim upisnog obrasca sadržavala i obrasce Restauracija i knjigovežnica dok se u „plavoj“ vodila dokumentacija o cjelovitim snimanjima građe (nevezano za konzervatorsko-restauratorske radove). „Crvena“ je baza kasnijom promjenom programske platforme pretvorena u module Restauracija, Knjigovežnica i Fotodokumentacija, dok se „plava“ pretvorila u modul Digitalizacija.

Godine 2016. izrađen je *Izveštaj o konzervatorsko-restauratorsko dokumentacijskoj bazi podataka*<sup>3</sup> i pristupilo se izradi novog sustava. Tijekom 2017. podaci su prebačeni u novu aplikaciju izrađenu u programskom okviru Codelgniter na kojem se kontinuirano rade prilagodbe koje prate radni proces. Informacijski sustav konzervatorsko-restauratorskih radova (dalje u tekstu: K-R-NSK) izrađen je kao elektronička baza strukturiranih i nestrukturiranih podataka te pridruženih elektroničkih dokumenata. Kroz nju se evidentiraju brojni relevantni podaci za poslovanje Odjela, poput datuma ulaza građe na odjel, radova ili drugih zahtjeva, tj. razloga zbog kojih je građa preuzeta, djelatnika koji s jedinicom rade neovisno o tome u kojem procesu odjela, datuma izlaza s odjela i dr. Popis poslova koje djelatnici Odjela Zaštita i pohrana obavljaju definirani su *Pravilnikom o unutarnjem ustroju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu* od 1. veljače 2016. godine.<sup>4</sup>

<sup>2</sup> Godine 2007. na sadržajnom oblikovanju kategorija i modela poslovnih procesa radili su voditeljica Odjela dr. sc. Dragica Krstić, djelatnici procesa Konzervacija i restauracija Andro Šimičić, Suzana Njegač, Marinka Petti i Đuro Singer te djelatnici procesa Opremanje i uvez građe Martina Pavec i Stanislava Rakić.

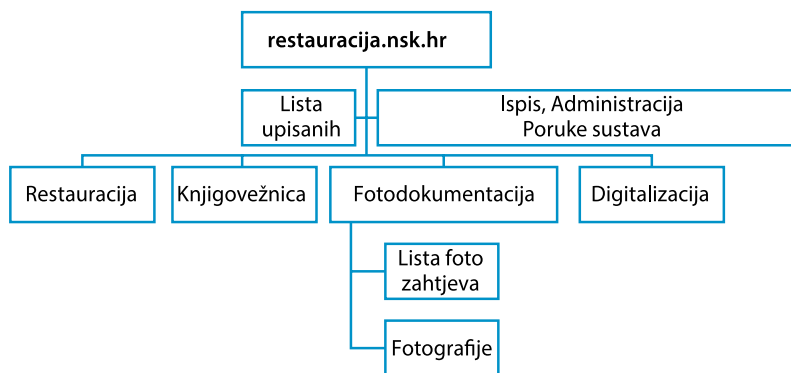
<sup>3</sup> Izveštaj o konzervatorsko-restauratorsko dokumentacijskoj bazi podataka izradila je Tajana Žarković u rujnu 2016, a analizu sustava iz perspektive upravljanja informacijama Tamara Štefanac 2020. godine.

<sup>4</sup> *Pravilnikom o unutarnjem ustroju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, 2020. .... poslovi povezani uz prihvat, smještaj i čuvanje knjižnične građe Knjižnice i drugih imatelja, cirkulaciju knjižnične građe, reviziju knjižničnog fonda, provođenje inventure, izradu prijedloga za popunjavanje fonda, izlučivanje knjižnične građe za zbirke, pregled fizičkog stanja fonda, izradu ili popravak uveza knjižnične građe, pripremu i povrat knjižnične građe za izložbe, provođenje stručnog nadzora o stanju knjižnične građe Knjižnice i drugih imatelja, predlaganje mjera i izradu elaborata za zaštitne radove, preventivnu zaštitu građe, pripravnost i odgovor na izvanredne situacije i katastrofe, konzerviranje i restauraciju knjižnične građe, izradu stručnih analiza, smjernica i uputa iz područja zaštite knjižnične građe, sudjelovanje u izgradnji nacionalnog sustava*

Baza podataka K-R-NSK prvenstveno dokumentira radove konzervacije i restauracije (uključeno i rad na uvezu) građe zaprimljene na Odjel Zaštita i pohrana te ne sadrži strukturirane podatke o ostalim poslovnim aktivnostima koje se provode i unutar procesa Konzervacija i restauracija i unutar drugih procesa Odjela.

#### 4.1. Kvalitativna analiza podataka koji se bilježe u bazi K-R-NSK kroz procese rada

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu baza podataka konzervatorsko-restauratorskih radova (K-R-NSK) vrijedan je alat za čuvanje podataka vezanih za tretiranu građu i njezino čuvanje. Sama baza podijeljena je u četiri glavna dijela i to: restauracija, knjigovežnica, fotodokumentacija i zaštitna snimanja (Slika 1).<sup>5</sup>



Slika 1. Shematski prikaz organizacije kategorija podataka u bazi podataka K-R-NSK (autorica: Tamara Štefanac, 2020)

Osnovne kategorije podataka koje nedvosmisleno označavaju jedinicu građe i automatski se preuzimaju u druge module kada se oni aktiviraju jesu ID, signatura, Inv. broj, RES, naslov, autor, mjesto izdanja, godina izdanja, vrsta građe, pismo, jezik, vlasnik, datum unosa. Ti podaci unose se na ulaznoj stranici baze podataka koju zovemo „lista upisanih“. Unutar svakog modula nalaze se dodatne kategorije informacija.

Tako **modul Restauracija** sadrži strukturirana polja: metode rada, materijali i uvez čije se vrijednosti označuju i upisuju pomoću predefiniраниh lista i polja za upis broja listova prije i nakon radova. Kod metoda rada može se označiti klasična ručna restauracija, ručna restauracija na suho, restauracija u bloku (sve metode ručne restauracije), dolijevanje papirne kaše i laminacija (metode strojne restauracije). Izbor vrste materijala od koje je izrađena jedinica građe koja se restaurira (ne i materijala koji se koristi za restauraciju) te vrste uveza i opreme izvodi se iz predefiniране liste pomoću padajućeg izbornika. Unutar modula Restauracija nalaze se i zajedničke kategorije koje se odnose na pisanu dokumentaciju i veze na fotozahtjeve. U pisanoj dokumentaciji tako postoje odvojena polja za upis zatečenog stanja

zaštite i trajnog očuvanja knjižnične baštine, osposobljavanje i stručno usavršavanje djelatnika koji obavljaju poslove na konzervaciji i restauraciji knjižnične građe, sudjelovanje u programima za stručno usavršavanje knjižničara, upoznavanje šire javnosti s problematikom zaštite pisane baštine.“

<sup>5</sup> Ovo su uvriježeni termini, odnosno skraćeni naslovi procesa u Odjelu Zaštita i pohrana.

prije konzervatorsko-restauratorskih radova sa zasebnim poljem za upis uzroka oštećenja, predviđene radove sa zasebnim poljem za upis korištene literature (to je polje dijeljeno s modulom Knjigovežnica) i polje za izvršene radove sa zasebnim poljima za upis korištenih materijala, prijedloge čuvanja građe i utrošeno vrijeme.

**Modul Knjigovežnica** nastavno na to ima polja za upis zatečenog stanja uveza i konzervatorsko-restauratorskih radova na uvezu. Svi dijelovi pisane dokumentacije također imaju i polja za upis djelatnika koji su radove obavljali i datume početka i završetka. Knjigovežnica kao poseban dio ima specifičan detaljan prikaz gdje se kvačicama označavaju unaprijed navedeni elementi bloka, korica i zaštitne opreme prije i nakon radova.

Sam postupak počinje preuzimanjem građe u Odjel Zaštita i pohrana. Tijekom procesa obrade i opisa građe na Odjelu nastat će vrijedni podaci koji se bilježe u bazi podataka K-R-NSK i najčešće nisu dijeljeni u ostalim knjižničnim sustavima. Osim tehničkog pregleda svake pojedine jedinice, važno je uočiti sve nedostatke koji utječu na kasnije radove. Za početak u listu upisanih unose se bibliografski podaci o naslovu, autoru, mjestu i godini izdanja, vrsti građe, jeziku, pismu, dimenzijama, Odjelu ili Zbirci iz kojih je jedinica došla u Odjel Zaštita i pohrana i slično. Većinu tih podataka moguće je pronaći i u kataloškim zapisima knjižnice. Međutim, znatno je veći broj podataka koji nastaju tijekom pregleda građe i radova koji nisu zabilježeni u knjižničnom katalogu. Zato posebnu važnost ima detaljan opis djela u koji se unose podaci koji često u katalogima nisu navedeni. To podrazumijeva npr. precizan poređak listova uz navođenje mjesta na kojima se nalaze prilozima ili listovi van paginacije, mjesta s krivo otisnutom paginacijom, listove uvezane na pogrešnim mjestima i slično. To posebnu važnost ima kod jedinica koje se tijekom konzervatorsko-restauratorskih radova razvezuju ili koje nisu uvezane u izvornom obliku. Ako jedinica nema izvorne numeracije, olovkom se vrši folijacija, što je također podatak koji se tada unosi u bazu.

Od ostalih podataka koji se uglavnom ne mogu pronaći u knjižničnim katalogima ovdje se još zapisuju i podaci o tipografskim specifičnostima, poput ukrašenih inicijala ili vinjeta, marginalija i drugih neizvornih upisa tintom ili žigovima, ukrasa na koricama i uvezu, *ex libris* te vodeni znakovi koji direktno utječu na pristup postupcima zaštite. Dodatne podatke posebne vrste unose konzervatori-restauratori. Ovdje podatke dijelimo na one o zatečenom stanju jedinica (način i materijali uveza, presvlačni i osnovni materijali, vrsta papira, mehanička, biološka ili kemijska oštećenja), a posebna pozornost daje se rukopisima, crtežima, ali i drugim vrstama građe u kojima postoje rukom uneseni sadržaji gdje stabilnost materijala korištenih u izradi jedinice usmjerava i konzervatore-restauratore u daljnjim radovima. Sljedeća kategorija podataka odnosi se na predviđene radove (planirani konzervatorsko-restauratorski radovi na jedinici, ispitivanje kiselosti papira ili topivosti tinte, mikroskopska identifikacija vlakana papira/kože/ljepila, razvezivanja bloka, konzervacije, rekonstrukcije ili restauracije listova i/ili korica do izrade zaštitne mape/kutije/košuljice). Zadnja kategorija podataka vezana uz konzervatorsko-restauratorske radove odnosi se na unos podataka o izvršenim radovima. Osim popisa poslova navode se i svi materijali korišteni tijekom konzervatorsko-restauratorskih radova poput materijala za čišćenje (spužve, gumice, kistovi), vrsta papira, ljepila, konca, platna ili kože, ljepenke ili kartona itd. Snimanje za fotodokumentaciju ponavlja se repliciranjem snimaka napravljenih prije restauracije.

Još jedna zajednička kategorija koju nalazimo u modulima Restauracija i Knjigovežnica jest veza na fotodokumentaciju. **Modul Fotodokumentacija** sastoji se od viših kategorija Fotografije i Fotozhtjevi. Kategorija Fotografije osim osnovnih podataka o građi sadrži i strukturirana polja koja je potrebno označiti pojedinačno ili više njih istovremeno, a označavaju

koja je vrsta snimanja izvršena na jedinici građe: mikrofilm, sken, foto, graf, UV, IR, Mikro te ima mogućnost umetanja samih fotografija. Kategorija Fotozahtjevi sadrži informaciju o broju zahtjeva, polje za opis u koje konzervatori unose što točno žele da bude snimljeno na jedinici građe, polja za upis djelatnika koji je zahtjev predao i datume predaje i izvršenja zahtjeva.

Uz tu kategoriju povezano je snimanje građe za potrebe konzervatorsko-restauratorske fotodokumentacije. Osim uobičajenog snimanja 3D prikaza objekta snimaju se i razni detalji oštećenja, izvorna oprema poput kopči ili vezica, ali po potrebi i posebni UV ili IC snimci. Snimanje se, ovisno o vrsti i stanju građe, vrši fotoaparatom ili na skeneru. Nakon početnog snimanja svaka jedinica dobiva redni broj (RES) po kojem se kasnije snimci mogu naći u fotodokumentaciji.

Svi ti podaci i datoteke koriste se na kraju kako bi se osiguralo da se građa u cjelovitom i „ispravnom“ stanju vraća na lokaciju na kojoj se čuva. Važnost je svih tih podataka neupitna, prije svega za konzervatore i restauratore, ali uz preinake može biti od velike važnosti i za interne i vanjske korisnike.

**Modul Digitalizacija** je modul u kojem se bilježe jedinice na kojima je obavljeno zaštitno snimanje u cijelosti (skeniranje ili mikrofilmiranje). Već spomenute osnovne kategorije podataka dijeli s modulom Restauracija, ali sadrži izdvojena polja za upis napomena, opisa djela i razloga snimanja (zaštita, izložbe, projekti i dr.). Sadrži i strukturirana polja s oznakama za traženo i izvršeno snimanje; datum izvršenja, ime izvršitelja te broj listova i snimaka (mikrofilmiranje ili skeniranje).

U proteklih petnaest godina korištenja baze podataka za navedene svrhe uneseni su zapisi za oko 15 000 jedinica građe od čega se oko dvije trećine odnosi na opis građe prije zaštitnih snimanja (digitalizacija i mikrofilmiranje), a trećina na opis građe na kojima su vršeni konzervatorsko-restauratorski radovi ili priprema građe za posudbe za potrebe izložbi ili sličnih događanja. Vezano uz konzervatorsko-restauratorske radove fotodokumentirano je gotovo 5000 jedinica pri čemu je izrađeno gotovo 100 000 datoteka (TIF i JPG formati).

#### **4.2. Primjeri usporedbe podataka dostupnih u katalogu NSK-a i u bazi podataka K-R-NSK**

Proučavanjem brojnih knjižničnih kataloga u Europi i šire vidljivo je kako se podaci koji se mogu pronaći u konzervatorsko-restauratorskoj dokumentaciji mogu iskoristiti i u katalozima. Istraživačima vrlo korisni mogu biti podaci o postojanju vodenih znakova, tipografskih elemenata ili rukom unesenih detalja. Nadalje, detaljniji materijalni opisi pomažu korisnicima da brže nađu ono što im je u jedinici potrebno i time smanje vrijeme koje jedinica provodi izvan idealnih spremišnih uvjeta. Ako se u katalog unesu podaci o izvornom ili neizvornom uvezu, prisutnosti ili nedostatku priloga i slično, korisnici mogu i bez dolaska u knjižnicu znati može li im neka jedinica biti od koristi ili ne. Treba posebno naglasiti postojanje osjetljivih materijala ili tehnika kako bi korisnici prije korištenja znali da s građom treba postupati posebno oprezno i u suradnji s djelatnicima pojedinih zbirki. Naravno, na kraju, izrazito je važno da svi podaci o zaštitnim snimanjima budu u katalogu s poveznicom na mrežno mjesto gdje se preslikama može pristupiti ili informacijom o tome da je građa dostupna na mikrofilmu što je, iz aspekta zaštite, uvijek bolja opcija od korištenja izvornika. Kroz Tablice 1, 2 i 3 prikazani su podaci za tri jedinice građe (crtež, knjiga i karta) koji su



zajednički knjižničnom katalogu NSK-a i bazi K-R-NSK. Kroz Tablicu broj 1a, 2a i 3a prikazani su dodatni podaci za iste jedinice građe koje su u bazi K-R-NSK zabilježili konzervatori-restauratori, knjižničari i fotografi tijekom provedenih radova.

**Tablica 1.** Podaci o zapisu koji su zajednički knjižničnom katalogu NSK-a i bazi K-R-NSK

<b>Babić Ljubo: Biskup na odru<sup>6</sup></b>	
Podaci o zapisu koji su zajednički knjižničnom katalogu NSK-a i bazi K-R-NSK	
Lokacija/Signatura:	/ nije vidljiva korisnicima
Naslov:	Biskup na odru
Autor:	Ljubo Babić
Vrsta građe:	vizualna građa, crtež
Materijalni opis	1 crtež, kreda, 550 x 465 mm
Dimenzije:	550 x 465 mm
Reprodukcija:	izvornik digitaliziran. Zagreb: NSK, 2020
Zaštita/stanje:	pregledano 20201212; restaurirano, opremljeno
Napomena (o izvornim upisima olovkom na jedinici):	inicijali autora d. d. olovkom Lj. B. // 1951.
Opis/Sažetak:	prikaz glave biskupa u profilu, na odru
ID zapisa <sup>7</sup>	001092378

**Tablica 1a.** Dodatni podaci u bazi K-R-NSK

<b>Babić Ljubo: Biskup na odru</b>	
Dodatni podaci o jedinici u bazi K-R-NSK	
Debljina lista:	0,2 mm
Konzervatorsko-restauratorska dokumentacija: zatečeno stanje	<ul style="list-style-type: none"> <li>• donji lijevi ugao: inicijali autora i godina</li> <li>• papir industrijske proizvodnje, diskolorirao, sadrži lignin, kiseo, moguća prisutnost plijesni</li> <li>• ostaci ljepljivih traka</li> <li>• gore desno signiran</li> </ul>
Konzervatorsko-restauratorska dokumentacija: predviđeni radovi	<ul style="list-style-type: none"> <li>• mjerenje dimenzije i debljine lista, mjerenje pH vrijednosti, analiza topivosti žigova, analiza sastava papira, dezinfekcija, mehaničko čišćenje, pranje i neutralizacija listova, čišćenje, neutralizacija i restauracija papirnate korice</li> </ul>

<sup>6</sup> Knjižnični katalog NSK. URL: [https://katalog.nsk.hr/F/?func=direct&doc\\_number=001092378](https://katalog.nsk.hr/F/?func=direct&doc_number=001092378).

<sup>7</sup> ID zapisa u knjižničnom katalogu NSK-a ne prenosi se u bazu podataka K-R-NSK.

<b>Babić Ljubo: Biskup na odru</b>	
Konzervatorsko-restauratorska dokumentacija: izvršeni radovi	<ul style="list-style-type: none"> <li>• izmjerena debljina lista</li> <li>• izmjerena pH vrijednost</li> <li>• analiza kiselosti listova, topivosti žigova</li> <li>• mehaničko čišćenje spužvicom</li> <li>• mokra i suha restauracija</li> <li>• upotreba japanskog papira</li> </ul>
Fotodokumentacija:	4 skena
Autor zapisa:	Đuro Singer, Karmen Lečić, Damjan Kopričanec

Tablica 2. Podaci o zapisu koji su zajednički knjižničnom katalogu NSK-a i bazi K-R-NSK

<b>Cellarius, Andreas: Architectura militaris...<sup>8</sup></b>	
Podaci o zapisu koji su zajednički knjižničnom katalogu NSK-a i bazi K-R-NSK	
Lokacija/Signatura:	Zbirka rukopisa i starih knjiga: BZ 248
Naslov:	Architectura militaris oder gruendtliche Underweisung der heuttiges tages so wohl in Niederlandt als andern oertern gebraeuchlichen Fortification oder Vestungsbau :auss den besten Authoribus zusammen getragen und in ein vollkommen Werck gebracht
Autor:	Cellarius, Andreas
Vrsta građe:	knjiga
Materijalni opis:	[4], 344 str., s tablama A-XXXX : ilustr. ; 2o (38 cm)
Dimenzije:	38 cm
Izdanje	Editio secunda
Impressum	Amstelodami : apud viduam et haeredes lodoci lansonii, 1656.
Bivši vlasnik	Zriniana
Zaštita/stanje	restauracija provedena; podaci još nisu ažurirani
Mjesto izdavanja	Nizozemska – Amstelodami
Ostali autori	Janssonius, Jodocus
Drugi naslov	Architectura militaris
ID zapisa	000600421

Tablica 2a. Dodatni podaci u bazi K-R-NSK

Cellarius, Andreas: Architectura militaris...	
Dodatni podaci o jedinici u bazi K-R-NSK	
Potpune dimenzije: Jezik, pismo:	38.1 x 24.4 x 5.5 njemački, gotica
Konzervatorsko-restauratorska dokumentacija: zatečeno stanje	<ul style="list-style-type: none"> <li>• predlist, 2 nepaginirana lista, dalje izvorna paginacija</li> <li>• 13 komada tabli</li> <li>• izvorno neobrezana knjiga zbog čega dimenzije listova variraju</li> <li>• tisk crn, kvalitetan</li> <li>• naslovnica ilustrirana</li> <li>• inicijali teksta ukrašeni na tri lista iza naslovnice, str. 7, str. 163, str. 225 (36 x 36 mm)</li> <li>• u ostatku knjige inicijali su povećani, ali ne i posebno ukrašeni (cca 12 x 12 mm)</li> <li>• tiskarske oznake na str. 162. (kraj prve knjige); str. 224 (kraj druge knjige) – životinjski motivi na stranama i ljudsko lice u sredini</li> <li>• žigovi Kr. sveučilišne knjižnice u Zagrebu na naslovnici, sljedećem listu i str. 1</li> <li>• na pozadini prednje korice naljepnica s 2 prekrizišna upisa (stara signatura NSK) i upisom tintom 221.A.5. ispod naljepnice olovkom 163</li> <li>• mrvice i ostaci biljnog porijekla uz zadnju koricu</li> <li>• narativni opis zatečenog stanja</li> </ul>
Konzervatorsko-restauratorska dokumentacija: predviđeni radovi	<ul style="list-style-type: none"> <li>• mjerenje dimenzije i debljine lista, mjerenje pH vrijednosti, analiza topivosti žigova, analiza sastava papira, dezinfekcija, mehaničko čišćenje, pranje i neutralizacija listova, čišćenje, neutralizacija i restauracija papirnate korice</li> </ul>
Konzervatorsko-restauratorska dokumentacija: izvršeni radovi	<ul style="list-style-type: none"> <li>• izmjerena debljina lista</li> <li>• izmjerena pH vrijednost</li> <li>• analiza kiselosti listova, topivosti žigova</li> <li>• mehaničko čišćenje spužvicom</li> <li>• mokra i suha restauracija</li> <li>• upotreba japanskog papira</li> </ul>
Fotodokumentacija:	130 fotografija (uključujući snimanje uočenih vodenih znakova na 5 listova)
Napomena:	Izdanje iz 1645. godine digitalizirano je i dostupno na linku: <a href="https://shorturl.at/yL8F6">https://shorturl.at/yL8F6</a>
Autor zapisa:	Đuro Singer, Lucija Ašler, Valerija Herceg

Tablica 3. Podaci o zapisu koji su zajednički knjižničnom katalogu NSK-a i bazi K-R-NSK

<b>Petrinović, Ivan: Prometna skica okolice Koprivnice, Ludbrega, Virja<sup>9</sup></b>	
Podaci o zapisu koji su zajednički knjižničnom katalogu NSK-a i bazi K-R-NSK	
Lokacija/Signatura:	Kartografska zbirka: XI-SK-J-193
Naslov:	Prometna skica okolice Koprivnice, Ludbrega, Virja
Autor:	Petrinović, Ivan
Vrsta građe:	rukopisna kartografska gr., zemljopisna karta
Impresum:	Koprivnica : [s. n.], 1931.
Materijalni opis:	1 zemljop. karta : rukopis : 46 x 38 cm.
Napomena:	tuš, opširna legenda s prometnicama
Reprodukcija i pristup	digitalna reprodukcija. Zg.: NSK, 2021. <a href="https://digitalna.nsk.hr/?pr=iiif.v.a&amp;id=601763">https://digitalna.nsk.hr/?pr=iiif.v.a&amp;id=601763</a>
UDK:	912.43(497.5)
ID zapisa:	000807974
Predmet:	Koprivnica (okolica), Podravina
Žanr/oblik: <sup>10</sup>	Prometne karte

Tablica 3a. Dodatni podaci u bazi K-R-NSK

<b>Petrinović, Ivan: Prometna skica okolice Koprivnice, Ludbrega, Virja</b>	
Dodatni podaci o jedinici u bazi K-R-NSK	
Jezik, pismo:	hrvatski, latinica
Konzervatorsko-restauratorska dokumentacija: zatečeno stanje	<ul style="list-style-type: none"> <li>karta je izvedena crnom tintom na poluprozirnom paus papiru, ostali detalji različitim bojama tinti (crvena, plava, žuta)</li> <li>signatura crvenim flomasterom dolje desno i na pozadini gore lijevo</li> <li>dolje desno žig</li> <li>na poleđini kemijskom upisana oznaka ZK 114/1982, desno dolje olovkom upisana signatura</li> <li>površina papira je valovita, diskolorirana, krta i valovita, mjestimice ima poderotine</li> <li>narativni opis zatečenog stanja</li> </ul>
Konzervatorsko-restauratorska dokumentacija: predviđeni radovi	<ul style="list-style-type: none"> <li>mjerenje pH vrijednosti, ispitivanje prisutnosti lignina, analiza topivosti boja, mehaničko čišćenje, neutralizacija, sanacija poderotina i pregiba</li> </ul>

<sup>9</sup> Knjižnični katalog NSK. URL: [https://katalog.nsk.hr/F/?func=direct&doc\\_number=000807974](https://katalog.nsk.hr/F/?func=direct&doc_number=000807974).

<sup>10</sup> Žanr/oblik u zapisu knjižničnog kataloga NSK-a ne prenosi se u bazu podataka K-R-NSK.

Petrinović, Ivan: Prometna skica okolice Koprivnice, Ludbrega, Virja	
Konzervatorsko-restauratorska dokumentacija: izvršeni radovi	<ul style="list-style-type: none"> <li>• izmjerena pH vrijednost</li> <li>• analiza topivosti boja (stabilna crna tinta dok su druge topive)</li> <li>• mehaničko čišćenje spužvicom</li> <li>• ravnanje</li> <li>• ojačane poderotine i pregibi</li> <li>• upotreba japanskog papira</li> </ul>
Fotodokumentacija:	8 skenova
Autor zapisa:	Đuro Singer, Karmen Lečić

## 5. Knjižnični katalogi i informacijski sustavi – korisnička perspektiva

Dosadašnje su rasprave o zadacima knjižničnih kataloga brojne, a ovim se radom želi doprinijeti shvaćanju knjižničnog kataloga kao informacijskog sustava kojem je zadaća ne samo identificirati građu i omogućiti joj pristup, nego doprinijeti njezinu boljem razumijevanju. Gjurković-Govorčin (2013) razmatrala je koncepte poslovanja i zadatke novih naraštaja knjižničnih kataloga. Osim što navodi nove sadržaje koje suvremeni katalogi sadrže, razmotrila je i njihovu strukturu te pristupačnost i koristi za korisnika. Što donosi uvrštavanje konzervatorsko-restauratorskih informacija u knjižnični katalog? Prema Athanasiosu Veliosu one doprinose njegovoj informacijskoj iskoristivosti (2021, 69).

Zanimljiv podatak donosi Laura McCann koja je provela istraživanje o korištenju MARC 583 polja u akademskim knjižnicama u Sjedinjenim Američkim Državama 2011. godine. Rezultati pokazuju da od 122 knjižnice koje su sudjelovale u istraživanju samo njih pet koristi polje 583 za bilježenje podataka konzervatorske provenijencije (McCann 2013). Da je MARC 583 polje prikladno za bilježenje takvih podataka smatraju Jim Hinz i Babette Genrich (2006, 59) i to zato jer podaci o konzervatorsko-restauratorskim radovima postaju dijelom bibliografskih podataka, doprinose transparentnosti i okupljaju sve podatke u istu, pretraživu bazu podataka. Dodatno naglašavaju kako na taj način i knjižničari mogu biti informirani o građi jer im je polje 583 vidljivo u sustavu, a podaci su redovno održavani zajedno s knjižničnim katalogom (2006, 59). Uporabu MARC polja 583 preporučuje i Elizabeth Hobart (2018, 127). Lundy Winslow povezuje konzervatorsko-restauratorske informacije s MARC poljem 590 koje se odnosi na podatke o pojedinom primjerku jedinice građe (Winslow 2008, 165). Informacija o točno određenom primjerku posebice je važna u slučaju pristupa digitaliziranoj građi koju istraživači neće konzultirati u fizičkom obliku te u tome aspektu valja promatrati konzervatorske informacije vezane uz materijale, korištene pigmente, analize oslika i slično. Takve informacije Ryan Lieu dovodi u vezu s predstavljanjem pogrešnih informacija „misrepresentations“ navodeći da „konzervatorska dokumentacija ima ključnu ulogu u sprečavanju pogrešnog predstavljanja kulturnog dobra i informacija koje ono sadrži“ (2021, 28). Osim polja 583 i 590 u ovom se kontekstu mora spomenuti i polje 563 koje korisnicima donosi informacije o uzevu prije svega stare i rijetke građe.

Primjer takvog obogaćivanja knjižničnog kataloga vidljiv je i na primjeru Duke University Library. Digitalizirali su konzervatorsko-restauratorsku dokumentaciju za nešto više od 1400

primjeraka knjižne građe na kojima su provodili konzervatorsko-restauratorske radove od 1997. godine do danas (Hebert 2023). *Conservation Documentation Archive* dostupan je kao online katalog, pretraživ po kategorijama i s mogućnošću filtriranja informacija. Napravljena je zabilješka unutar knjižničnog kataloga preko MARC polja 590 koje se prikazuje kao stavka „local notes“ i u njemu je link koji vodi do konzervatorsko-restauratorske dokumentacije (Joel Hawkins Papers, n. d.).

Kada pišu o „copy-specific“ informacijama knjižničari često sugeriraju samo provenijencijske podatke, a rijetko one koje su iz jedinice građe apstrahirali konzervatori. Alberto Campagnolo (2021, 173) sugerira da se knjige trebaju promatrati kao intelektualna djela, ali i kao kulturni objekti i tehnološki artefakti koji u sebi sadrže informacije o povijesti tehnologije, a čega je čitatelj rijetko kada svjestan. Upravo bi metapodaci iz konzervatorskih zapisa mogli osvijestiti i taj aspekt knjižne građe.

Špoljarić Kizivat i Majlinger-Tanocki u razmatranju o podacima o provenijenciji građe u knjižničnom katalogu zaključuju:

„Danas, u novom informacijskom okruženju, kataložni opis više nije dovoljan. Potrebno je ponovno konceptualno preispitati zadatke kataloga te predvidjeti sve moguće korisnike upite i potrebe, kako za sadašnjost, tako i za budućnost.“ (Špoljarić Kizivat i Majlinger-Tanocki 2013, 123)

Autorice su usredotočene na obilježja na građi koja ukazuju na njezino porijeklo i život prije dolaska u baštinsku ustanovu ističući „ex libris, signature (potpisi), natpisi, pečati, marginalije (bilješke na rubu stranice), obiteljski grbovi, različiti simboli“ (2013, 119). Isto ističe i Winslow smatrajući provenijenciju važnim aspektom jedinice građe za knjižničare, ali i za korisnike (2008, 164).

Provenijencijski podaci svakako će biti dostupni i izvan jedinice građe, što će, ovisno o slučaju, konzervator-restaurator istražiti prije samih radova te će stvoriti nove informacije koje govore ne samo o životu građe prije dolaska u knjižnicu, nego i njezinu životu u ustanovi i istraživanjima koja su se radila s njom i na njoj. Dosadašnja istraživanja ukazuju na sve veće razumijevanje za važnost navođenja podataka o provenijenciji. Dolazi vrijeme razumijevanja važnosti navođenja podataka proizišlih iz konzervatorsko-restauratorskih radova, istraživanja i zapažanja, pogotovo kada oni već postoje rasuti u različitim informacijskim sustavima. Inozemne ustanove koje primaju zahtjeve za repatrijaciju građe, za uvid u porijeklo građe za koju se traži povrat u zemlje porijekla, za drugačije postupanje s građom autohtonog stanovništva i drugo, već uviđaju značaj empirijskih podataka proizišlih iz konzervatorsko-restauratorskih istraživanja.

Athanasios Velios (2021, 67) nabroja koristi dijeljenja informacija između konzervatora (ne uzimajući u obzir potrebe drugih baštinskih stručnjaka i istraživača): razumijevanje povijesti materijala i tehnika, procjene uporabe novih materijala pri konzervaciji i restauraciji, identifikacija sličnih oštećenja (korelacije štete), procjene stanja zbirki na nacionalnoj razini te zaključuje: „Kada se radi o dokumentaciji o konzervatorskim radovima financiranim javnim sredstvima, teško je osporavati potrebe dijeljenja [informacija].“ (Velios 2021, 67)

Dugačak je niz istraživača i potencijalnih korisnika takvih informacija u knjižničnom kontekstu: od istraživača stare knjige i rukopisne građe koji traže empirijske podatke vezane uz provenijenciju građe do manje iskusnih studentskih istraživanja, pa i dionika koji financiraju javnim sredstvima sama istraživanja i koristi podataka. Parola ponovne uporabe podataka u znanstvenom sektoru također je sve prisutnija i kada se radi o upravljanjima podacima iz

sektora kulture i kreativnih industrija i sasvim sigurno doprinosi postulatu održivosti poslovanja. S postojećim informacijama moguće je stvoriti nove vrijednosti, nove usluge, pridonijeti održivom i transparentnom poslovanju i upravljanju kulturnim dobrima, te se u tome smislu one mogu smatrati važnim resursom.

Konzervatorsko-restauratorske informacije nisu statične kao što su to (većinom) informacije u knjižničnom katalogu. Sa svakim novim istraživanjem, drugom metodologijom ili samo drugim istraživačem, otkrivaju se novi podaci koji postaju dijelom informacija o građi i koje mogu utjecati na razumijevanje građe. Metapodaci koje mogu stvoriti konzervatori i restauratori „osiguravaju širok opseg intelektualnih pristupnih točaka za sve raznolikiji dijapazon korisnika“ (Gilliland 2016). Gilliland navodi kako (trenutno) definiramo metapodatkovni svijet kroz sljedeće kategorije metapodataka: administrativni metapodaci, opisni, metapodaci o zaštiti, tehnički metapodaci i metapodaci o korištenju (Gilliland 2016). Metapodaci koje stvaraju konzervatori i restauratori pripadaju u kategoriju metapodataka o zaštiti (građe), ali isto tako ulaze u kategoriju opisnih metapodataka, budući da ih, uslijed naravi poslovnih aktivnosti, mogu empirijski dokazati.

Uputno je povući paralelu dostupnosti dokumentacije o kulturnim dobrima u muzejima. Prema *Pravilniku o sadržaju i načinu vođenja dokumentacije o muzejskoj građi i muzejskoj djelatnosti* (2023) propisano da se u sklopu sekundarne muzejske dokumentacije obavezno vodi evidencija konzervatorsko-restauratorskih radova. I raniji su pravilnici imali takva određenja, stoga su i muzejski informacijski sustavi i baze podataka od samog početka razvoja i implementacije u muzeje u Hrvatskoj sadržavale konzervatorsko-restauratorske informacije kao integrirane setove tekstualnih i vizualnih, većinom polustrukturiranih informacija. Korisnici koji imaju uvid u te informacije većinom su interni, muzejski zaposlenici, ali sustavi su kreirani na način da je moguće omogućiti uvid i vanjskim korisnicima u mrežnom pristupu, ovisno o odlukama ustanova i politikama informacijskog poslovanja.

## 6. Rasprava i zaključak

Knjižnica je informacijsko središte, a knjižnični katalog vrijedan izvor informacija jer nudi pristup pouzdanim i organiziranim informacijama. Ipak, takvi katalozi često ne nude sve informacije koje mogu imati važnost za korisnike i istraživače. Obogaćivanje knjižničnog kataloga konzervatorsko-restauratorskim podacima i informacijama donijelo bi brojne koristi koje bi utjecale na njegovu informacijsku iskoristivost, održivost i transparentnost poslovanja knjižnice. Sve dodatne informacije o stanju građe ili digitalnoj dostupnosti osim informativnog imaju i zaštitni utjecaj koji mogu usmjeriti korisnika da informacije koristi odgovorno i uzimajući u obzir vrijednost građe kao baštine. Podaci koji se unose u bazu podataka K-R-NSK dodana su vrijednost zapisu u knjižničnom katalogu jer konzervator zapisuje informacije i opise za primjerice paginaciju (i njezine specifičnosti), predlist, zalist, žigove, vodene znakove, bilješke, korištene materijale za radove. Navođenje podataka o postojanju fotografija i skenova jedinice, dostupnost preslika također su važni podaci internim i vanjskim korisnicima. Kroz izdvojena tri primjera jedinice građe iz knjižničnog kataloga NSK-a te usporedbom s podacima o tim jedinicama građe iz konzervatorske baze K-R-NSK razvidne su koristi za knjižnične kataloge. Kako su knjižnične

opisne prakse već predvidjele polje 583 u MARC formatu kao potencijalno polje za prikaz postojanja konzervatorsko-restauratorskih podataka, a polje 563 za upis podataka o uvezu, nema velikih tehničkih prepreka koje bi spriječile ustaljivanje te prakse. Glavni je uvjet naravno da se porijeklo podataka može dokazati kroz ostale izvore informacija pa tako i kroz izvornu konzervatorsko-restauratorsku dokumentaciju. Iznimno je važno da svi podaci, i u katalogu i u izvorima informacija koje se kroz katalog prenose, budu redovito ažurirani i terminološki ujednačeni.



## Literatura

- Campagnolo, Alberto. 2021. „Digitizing the Materiality of Books. The (Potential) Role of the Conservator.“ U *Conservation Insights 2020. Lectures*, edited by Padma M. Rohilla, 172–88. New Delhi: Indian National Trust for Art and Cultural Heritage (INTACH); INTACH Conservation Institutes (ICI).
- Duke Univeristy Libraries. *Joel Hawkins Papers, 1808-[1911]*. Pristupljeno 11. rujna 2024. Joel Hawkins Papers, 1808-[1911] (bulk 1845-1865) - Duke University Libraries Catalog.
- European Confederation of Conservator-Restorers' Organisations. 2002. *E.C.C.C.O. Professional Guidelines*. Pristupljeno 11. rujna 2024. [https://www.ecco-eu.org/wp-content/uploads/2021/01/ECCO\\_professional\\_guidelines\\_III.pdf](https://www.ecco-eu.org/wp-content/uploads/2021/01/ECCO_professional_guidelines_III.pdf).
- Gilliland, Anne J. 2016. „Setting the stage.“ U *Introduction to Metadata*. 3. izdanje, uredio Murtha Baca, 1–10. Los Angeles: The Getty Institute. Pristupljeno 11. rujna 2024. <https://www.getty.edu/publications/intrometadata/setting-the-stage/>.
- Gjurković-Govorčin, Rajka. 2013. „Novi naraštaj knjižničnih kataloga: katalog Knjižnica grada Zagreba.“ *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56, 3: 127–146.
- Hebert, Henry. 2023. „Announcing the Conservation Documentation Archive.“ *Duke University Libraries*. Pristupljeno 11. rujna 2024. <https://blogs.library.duke.edu/preservation/2023/11/30/announcing-the-conservation-documentation-archive/>.
- Hinz, Jim i Babette Genrich. 2006. „Documenting Library Conservation Treatments: Using the 583 Action Note Field in the MARC Record.“ *The Book and Paper Group Annual* 25 (59): 59–64. <https://cool.culturalheritage.org/coolaic/sg/bpg/annual/v25/bpga25-14.pdf>.
- Hobart, Elizabeth. 2018. „Recording Conservation Information. The MARCH 583 Field in Practice.“ *LRTS* 62. br. 3: 127–135. Pristupljeno 11. rujna 2024. <https://journals.ala.org/index.php/lrts/article/view/6730/9064>.
- ICON The Institute for Conservation. 2020. *Professional Standards and Judgement & Ethics*. Pristupljeno 11. rujna 2024. [Icon-Professional-Standards.pdf](https://www.icon-standards.org/Icon-Professional-Standards.pdf).
- Lieu, Ryan i Alberto Campagnolo. 2022. „Modelling Linked Data for Conservation: A Call for New Standards.“ *KULA*, 6. br. 3: 1–8. Pristupljeno 11. rujna 2024. <https://doi.org/10.18357/kula.232>.
- Lieu, Ryan. 2021. „Digitizing Conservation: Developing Data Models for Preservation Data.“ *Archiving Conference* 18: 28–32. <https://doi.org/10.2352/issn.2168-3204.2021.1.0.7>.

Maroević, Ivo. 1986. *Sadašnjost baštine*. Zagreb: Društvo povjesničara umjetnosti SR Hrvatske.

McCann, Laura. 2013. „Conservation Documentation in Research Libraries: Making the Link with MARC Data.“ *Library Resources & Technical Services* 57, br. 1: 30–50  
Pristupljeno 11. rujna 2024. <https://journals.ala.org/index.php/lrts/article/view/5220/6340>.

*Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja dokumentacije o muzejskoj građi i muzejskoj djelatnosti te načinu ostvarivanja uvida u muzejsku građu i dokumentaciju*. Narodne novine 21/2023. Pristupljeno 11. rujna 2024. <https://narodne-novine.nn.hr/eli/sluzbeni/2023/21/361>.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. 2016. *Pravilnik o unutarnjem ustroju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu* (interni dokument), na snazi od 1. 2. 2016. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.

Špoljarić Kizivat, Marijana i Majlinger-Tanocki, Inge. 2013. „Knjižnični katalog – izvor informacija o prijašnjim vlasnicima knjiga.“ *ANALI Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku* 29: 119–133.

The American Institute for Conservation and the Foundation for Advancement in Conservation work. 1994. *Code of Ethics and Guidelines for Practice*. Pristupljeno 11. rujna 2024. [https://www.culturalheritage.org/docs/default-source/resources/governance/organizational-documents/code-of-ethics-and-guidelines-for-practice.pdf?sfvrsn=ca344aed\\_26](https://www.culturalheritage.org/docs/default-source/resources/governance/organizational-documents/code-of-ethics-and-guidelines-for-practice.pdf?sfvrsn=ca344aed_26).

The Canadian Association for Conservation of Cultural Property and of the Canadian Association of Professional Conservators. 2009. *Code of Ethics and Guidance for Practice*. Pristupljeno 11. rujna 2024. <https://capc-acrp.ca/files/CODE-OF-ETHICS.pdf>.

*The Venice Charter: International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites*. 1964. Pristupljeno 11. rujna 2024. <https://www.icomos.org/en/participer/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/157-thevenice-charter>.

Velios, Athanasios. 2021. „Towards an Open Conservation Documentation Service.“ *Journal of the Institute of Conservation* 44, br. 1: 66–78. <https://doi.org/10.1080/19455224.2020.1865176>.

Vokić, Denis. 2004./2005. „Ferdo Goglia i Zvonimir Wyroubal – začetnici sustavne restauratorske dokumentacije u Hrvatskoj.“ *Muzeologija* 41/42: 187–189.

Winslow Lundy, M. 2008. „Provenance Evidence in Bibliographic Records: Demonstrating the Value of Best Practices in Special Collections Cataloging.“ *Library Resources & Technical Services* 52, br. 3: 164–173.

*Zakon o zaštiti i očuvanju kulturne baštine*. Narodne novine 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20, 117/21, 114/2022. Pristupljeno 11. rujna 2024. <https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara>.

## Abstract

### **The potential of conservation-restoration documentation as a source of information for the library catalogue**

**Purpose.** The aim of the paper is to demonstrate how conservation-restoration documentation can enhance the volume and value of information provided in library catalogues. Conservation-restoration documentation can be a valuable source of information, providing data on the condition, history and preservation of materials. The availability of this information promotes transparency and commitment to the care of cultural heritage.

**Approach/methodology/design.** The research includes an analysis of the legal framework, code of ethics, and guidelines to demonstrate the responsibility of professionals involved in the protection of cultural heritage. In addition, the paper traces the historical development of conservation-restoration documentation, from its early written forms to its integration with modern technologies. It highlights the activities of the Preservation and Storage Department of the National and University Library in Zagreb including the structure and ongoing development of its documentation database.

**Findings.** The paper addresses the frequent disparity between the variety of data offered to users through library catalogues and the broader range of information available in smaller databases used in daily library operations. Integrating this additional data into catalogues fosters user trust and affirms the library's role in preserving cultural heritage as a fundamental objective.

**Originality/value.** The paper presents the knowledge gained through many years of work on conservation-restoration documentation and the potential of available data for library catalogues and similar systems. Although such documentation may occasionally contain sensitive information, there are no significant practical obstacles that would prevent this documentation from being used as a source of information for the library catalogues. For users and researchers, the library catalogue remains the primary source of information about library materials. Considering the value of the materials kept in the Special Collections Departments of the National and University Library in Zagreb and the special attention given to their preservation, the originality and value of the resulting conservation-restoration documentation are indisputable.

**KEYWORDS:** conservation and restoration documentation, cataloguing, National and University Library in Zagreb, metadata